

Odra
współczesne wyzwania dla utrzymania
funkcji rzeki i jej doliny

Głogów, 22.02.2024

Piotr Nieznański
Koalicja Ratujmy Rzeki
Koalicja Czas na Odrę

Wyzwania

Konsekwencje „gospodarczego” traktowania rzeki

Wielkoskalowe przekształcenia w zlewni (pozostało 27 % obszarów zalewowych), rolnictwo, urbanizacja

Kanalizacja, regulacja, inwestycje hydrotechniczne

Tolerowane i legalizowane od dekad zrzuty ścieków i wód zasolonych

Usługi ekosystemowe, procesy przyrodnicze, jakość siedlisk i gatunków, jakość wody - traktowane jako „przeszkoda dla rozwoju” ignorowane, pomijane lub traktowane pobieżnie (deklaratywnie) w decyzjach o przyszłości regionów w dorzeczu Odry

Stopniowe obniżanie jakości i standartów monitoringu środowiska

Erozja dna rzeki – obniżanie poziomu wody wskutek budowy stopnia wodnego Malczyce. Nie wykonano kluczowego działania z decyzji środowiskowej – powstrzymania erozji dna Odry

Fot. Tag News

Fot. Jerzy Wójcik / Polska Press

Fot. Władysław Czulak / Agencja Wyborcza.pl

Co z tą wodą ? zanieczyszczenia

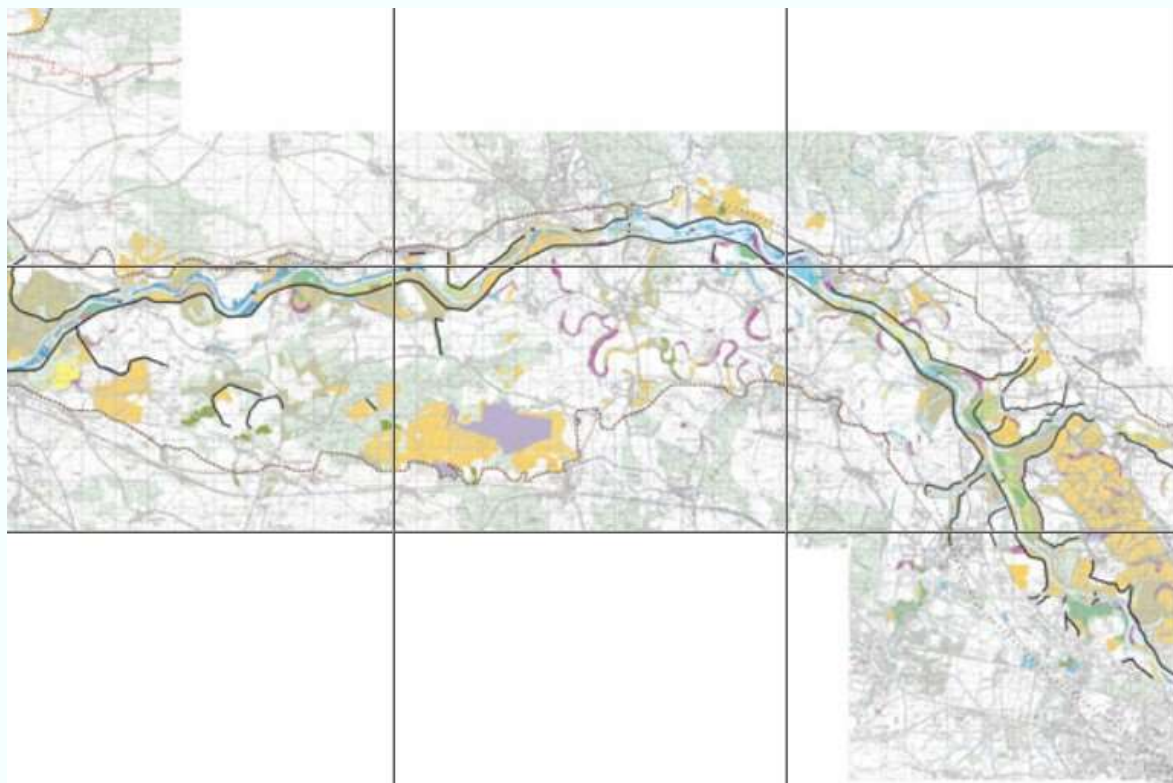
Co z tą wodą ?

powodzie

Przykład środkowej Odry -
obwałowania blisko rzeki.

Odrze pozostawiono 27 %
obszarów zalewowych

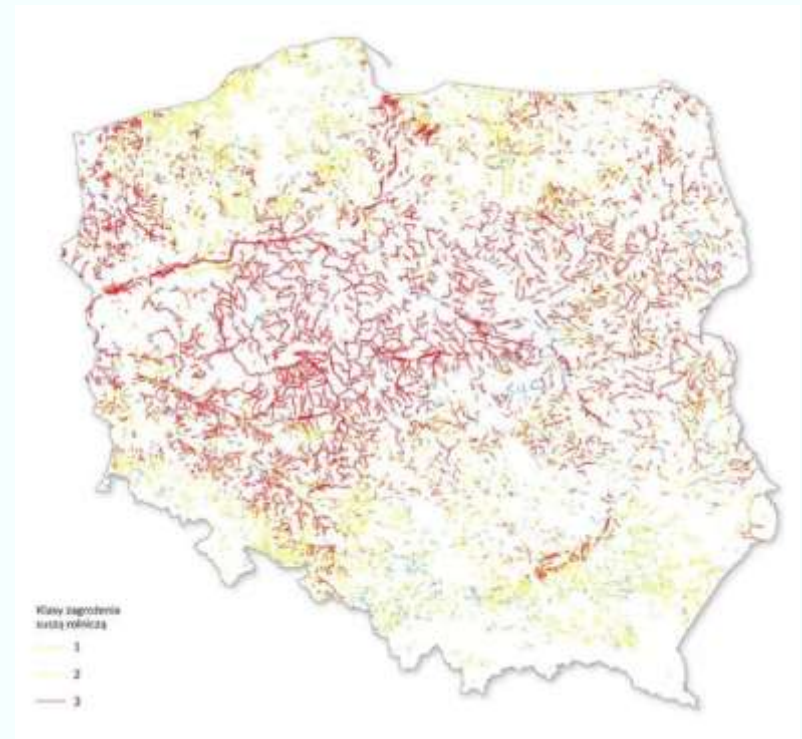
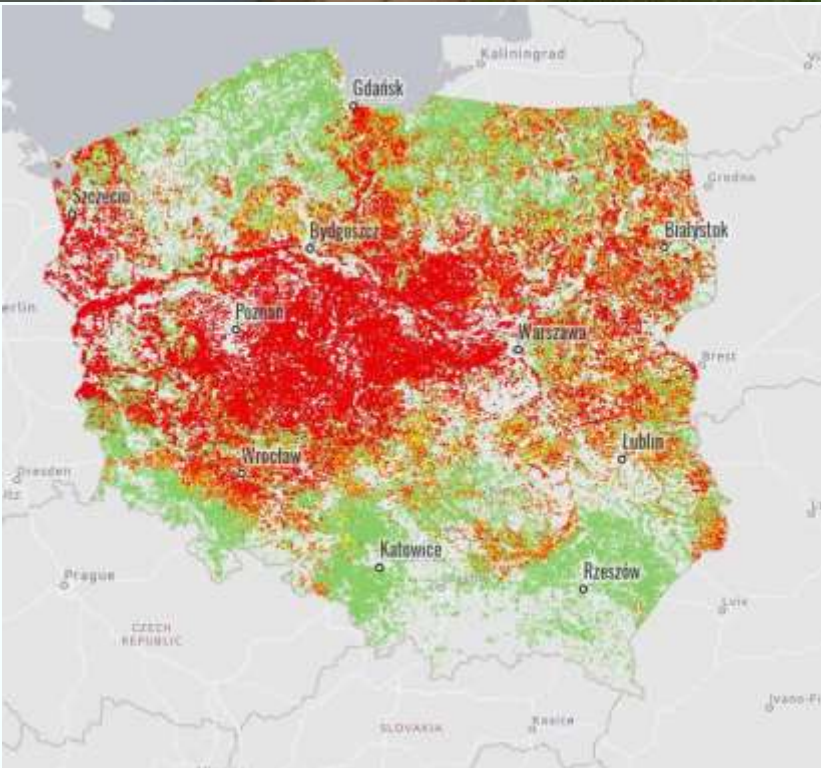
Źródło : Atlas Obszarów Zalewowych

Co z tą wodą ?

Susza

Rozmieszczenie rowów na obszarach o różnym stopniu narażenia na suszę rolniczą.
kolor czerwony – rów na obszarze ekstremalnie zagrożonym suszą rolniczą;
kolor pomarańczowy – rów na obszarze bardzo zagrożonym suszą rolniczą,
kolor żółty – rów na obszarze umiarkowanie zagrożonym;
kolor zielony – rów na obszarze nie zagrożonym suszą rolniczą.

Rozmieszczenie odcinków cieków, na których w latach 2010– 2017 przeprowadzono prace utrzymaniowe trwale przyspieszające odpływ wód – pogłębianie rzek, tzw. „odmulanie”, na obszarach o różnym stopniu narażenia na suszę rolniczą.

Fot. Arch. prywatne

Fot. www. PGWWP

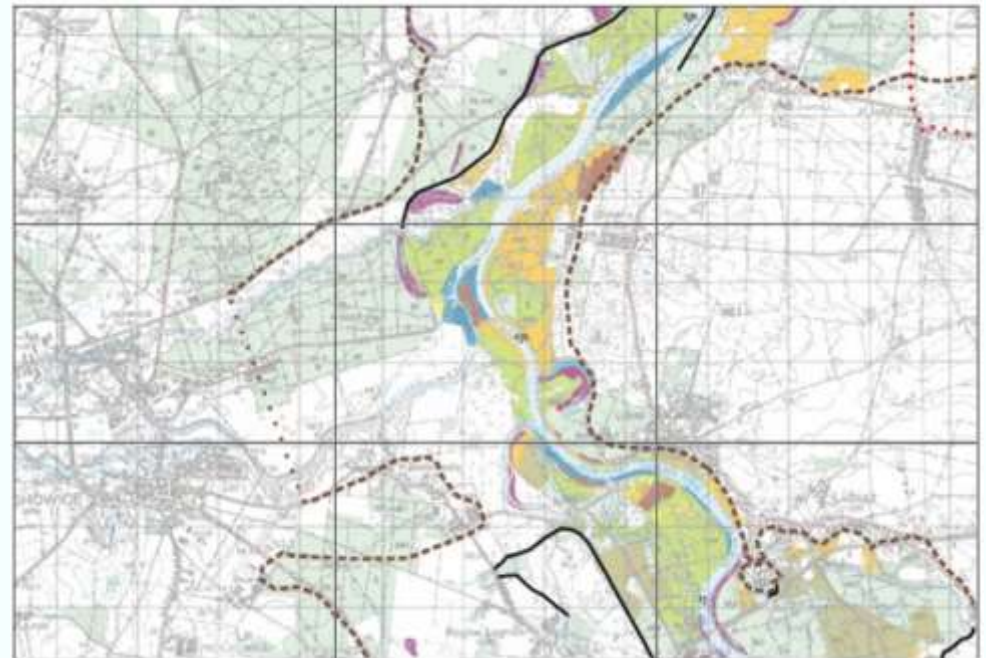

Fot. Arch. prywatne

Co z tą wodą ?

Susza

obniżanie poziomu wód gruntowych
/ drenaż doliny/ destrukcyjne dla
siedlisk i gatunków zależnych od wody -
skutek erozji dna Odry poniżej stopnia wodnego i
braku realizacji kluczowego działania z decyzji
środowiskowej dla Malczyca

Fot. Arch. prywatne

Fot. Arch. prywatne

Fot. www.PGWWP

*„Główne uwarunkowania środowiskowe, które doprowadziły do katastrofalnego w skutkach zakwitów złotej algi *Prymnesium parvum*:*

- *generalny zły stan wód Odry, spowodowany legalnymi i nielegalnymi zrzutami ścieków;*
- *negatywne konsekwencje regulacji Odry w postaci stworzenia warunków hydrologicznych sprzyjających rozwojowi zakwitów złotej algi – spowolnień nurtu na odcinku Odry skanalizowanej w takich miejscach jak **zbiorniki zaporowe, spiętrzona woda przed jazami, kanały;***
- *osłabienie zdolności ekosystemu Odry do samooczyszczania wód oraz zdolności adaptacji do niekorzystnych zmian klimatu,*

Wnioski z raportu rządowego po katastrofie na Odrze

Oczekiwane decyzje: weryfikacja tzw „specustawy odrzańskiej” w tym:

odstąpienie od planów budowy stopni wodnych na Odrze w Ścinawie i Lubiążu, a także dalszych planów zabudowy Odry kolejnymi stopniami wodnymi i regulacji rzeki;

Jakiej chcemy Odry? Oczekiwania społeczne

Rzeka Odra wraz z dopływami prowadzi czystą wodę/ jest w dobrym stanie ekologicznym

Rzeka Odra i jej dolina to przyciągające turystów, atrakcyjne obszary wypoczynku i rekreacji

Zrównoważony rozwój regionów - neutralny lub korzystny dla środowiska

Zwiększona odporność ekosystemu Odry na zmiany klimatyczne

Przywrócona dynamika i naturalne procesy rzeki, łączność z doliną

Zatrzymujemy wodę w skali zlewni + odzyskane obszary zalewowe = bezpieczeństwo/retencja przeciwpowodziowa i ograniczenie suszy.

Czysta woda

Redukcja zanieczyszczeń w Odrze (nowe zasady/zanieczyszczający pokrywa pełne koszty odtworzenia dobrego stanu)

Retencja i odbudowa naturalnych oczyszczalni (ochrona istniejących , rewitalizacja zdegradowanych terenów podmokłych)

Łagodzenie erozji w dorzeczu (dobre praktyki leśne, rolne), zastopowanie erozji dna Odry

Zmiana zagospodarowania, praktyk rolnych dla poprawy jakości wody

Bogactwo przyrodnicze

Ostoja bioróżnorodności, drożny korytarz ekologiczny, miejsce życia i migracji siedlisk i gatunków typowych dla zdrowych rzek i ich dolin.

Przywracanie naturalnych siedlisk i gatunków

Zwalczanie gatunków inwazyjnych

Monitoring bioróżnorodności

Udrożnienie dróg migracyjnych

Zrównoważone praktyki w zarządzaniu wodami /tzw. „utrzymaniu wód”

Fot. Arch prywatne

Odporność ekosystemu Odry na zmianę klimatu

Zatrzymywanie wody „tam gdzie spadnie”/ odbudowa retencji w zlewni

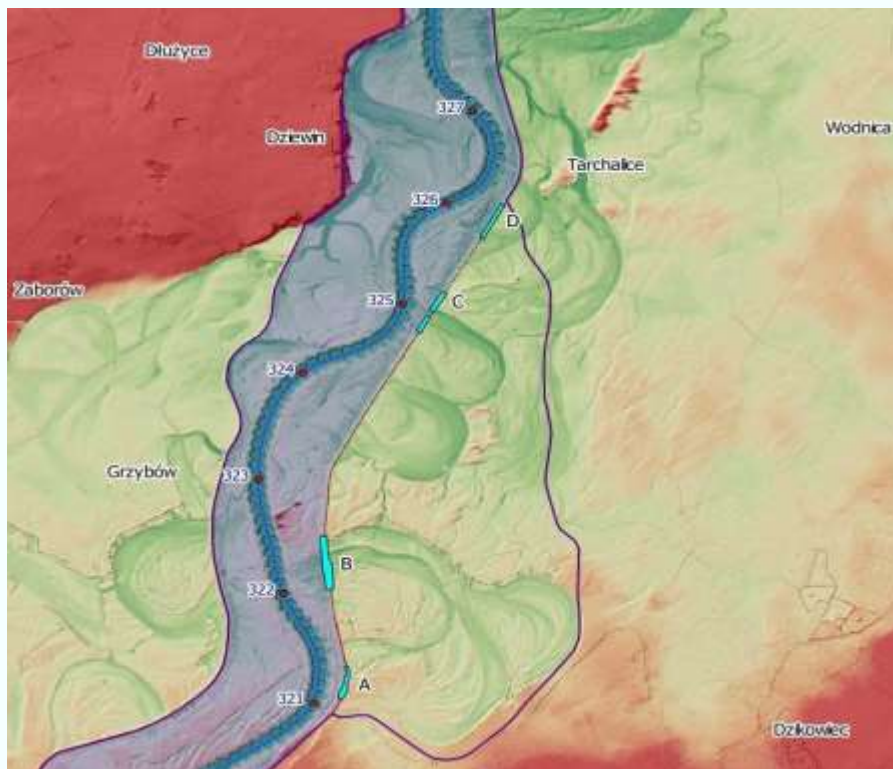
Przywracanie funkcji i obszarów retencyjnych/ redukcja ryzyka powodzi i suszy

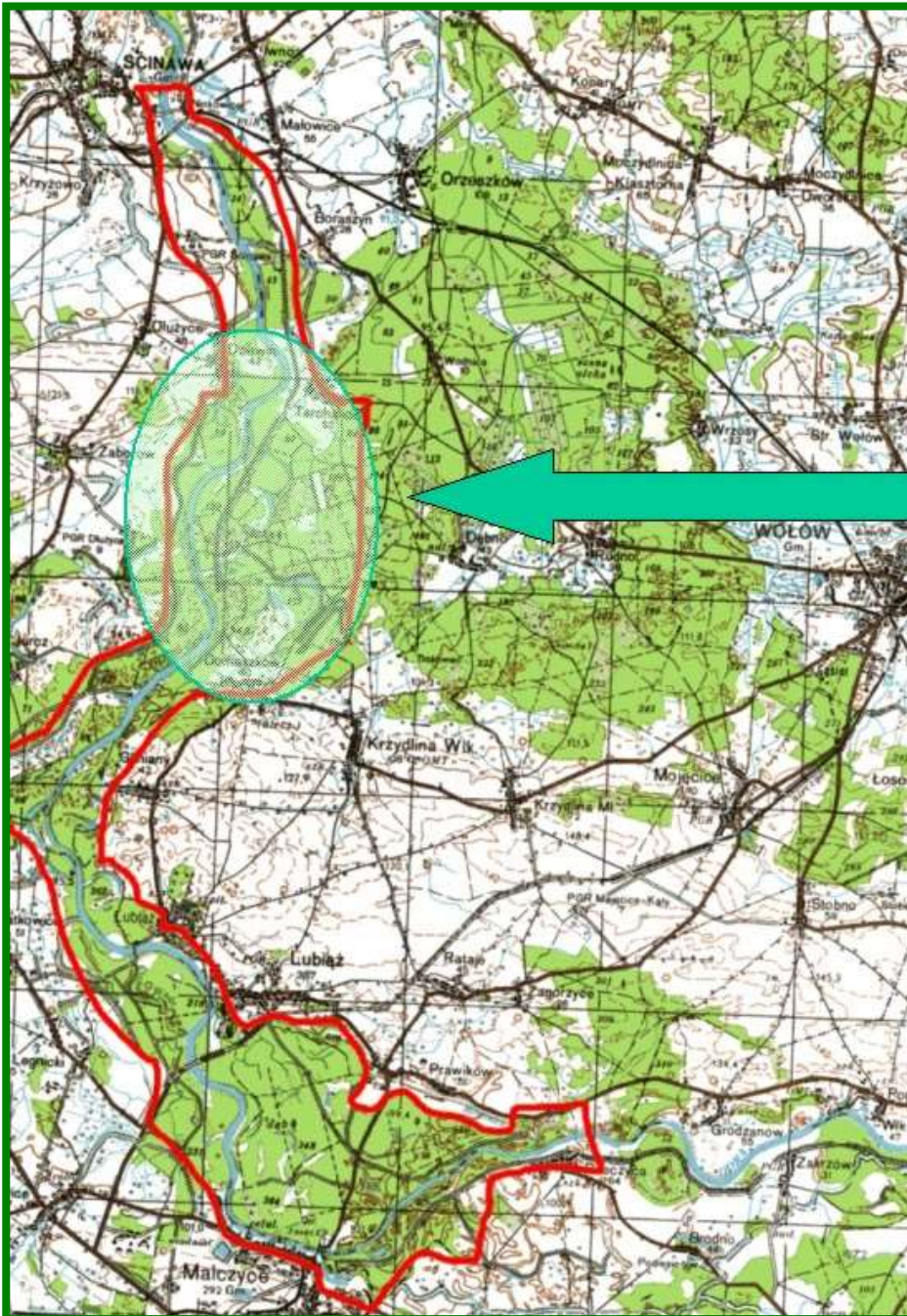
= bezpieczeństwo publiczne i stabilność gospodarcza

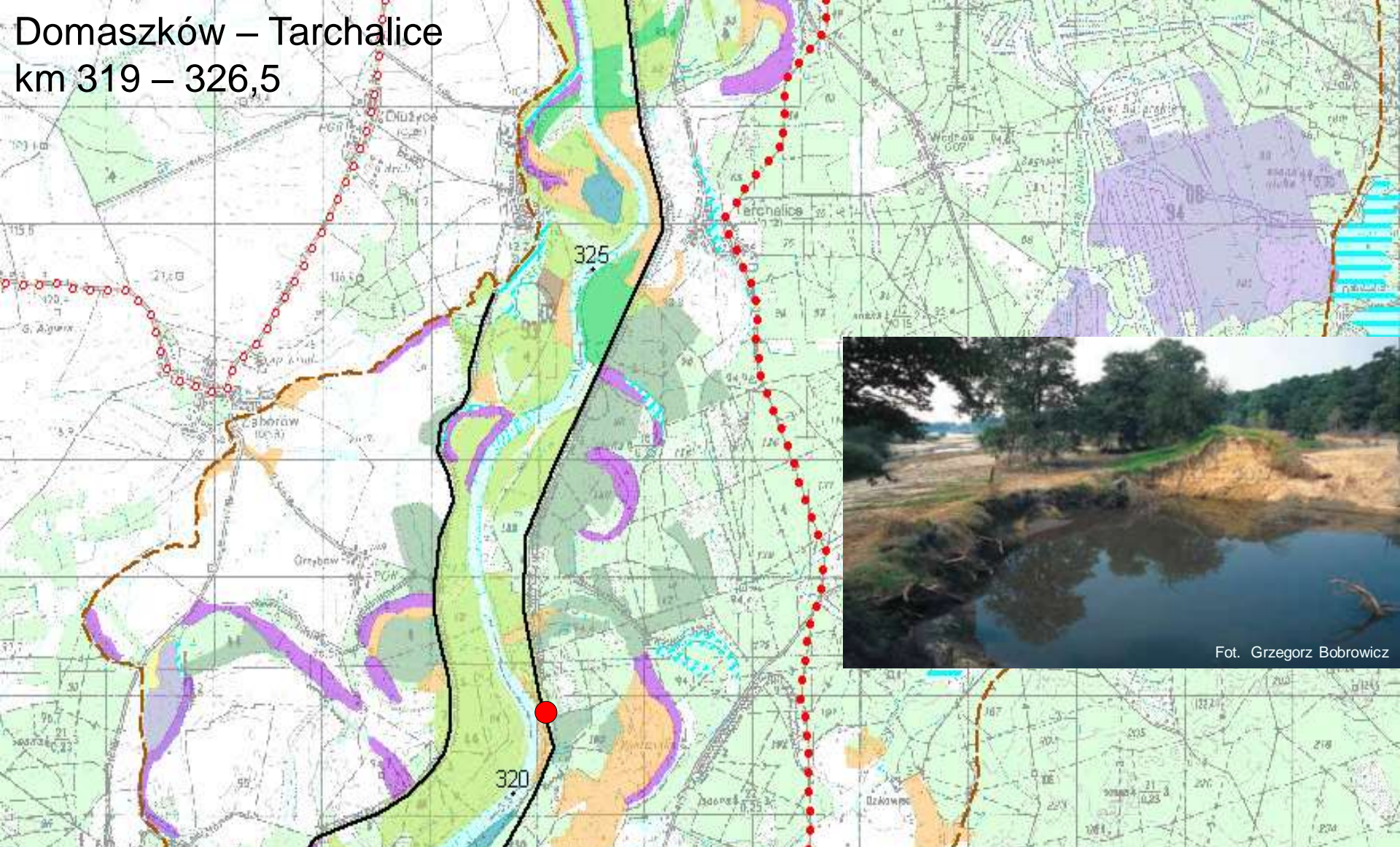
Przykład prac rewitalizacyjnych - reaktywacja obszaru zalewowego na odcinku środkowej Odry (Domaszków – Tarchallice)

Obszar NATURA 2000
„Łęgi Odrzańskie”

Domaszków – Tarchalice km 319 – 326,5

Fot. Grzegorz Bobrowicz

Zastana sytuacja: „wąskie gardło” dla przepływu wód powodziowych, na zawalu zinwentaryzowane biotopy o wysokim potencjale do odtworzenia naturalnych ekosystemów nadrzecznych po przywróceniu zalewów.

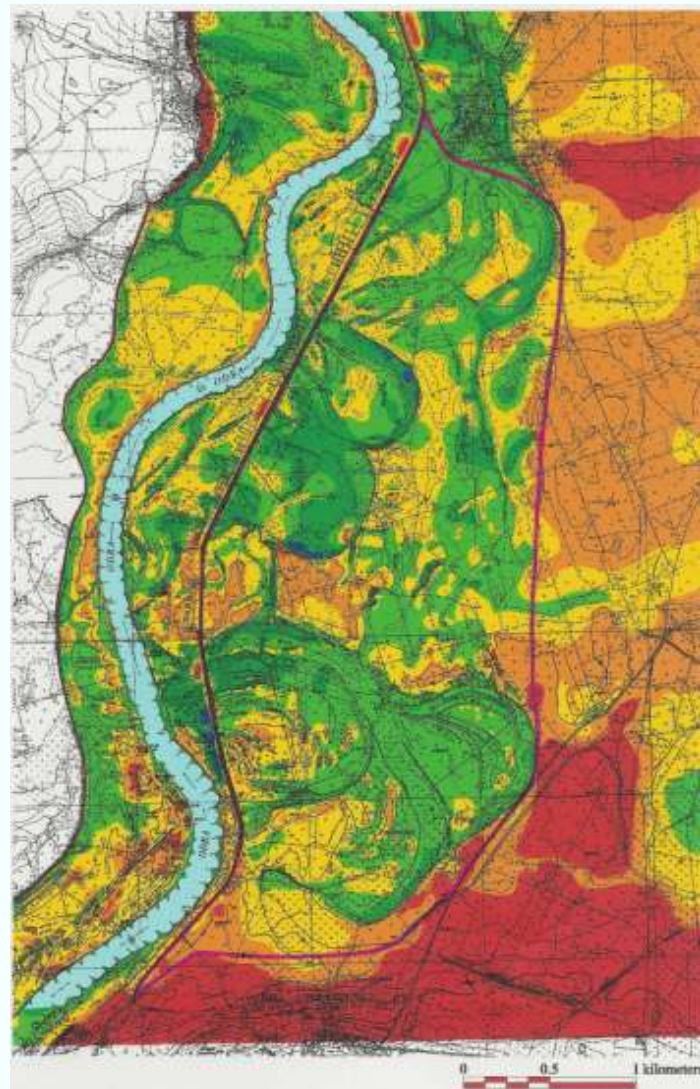
● miejsce przerwania wału w 1997 roku

Projekt Domaszków - Tarchalice: poprawa bezpieczeństwa powodziowego poprzez odsunięcie obwałowania i rewitalizację terenów nadrzecznych

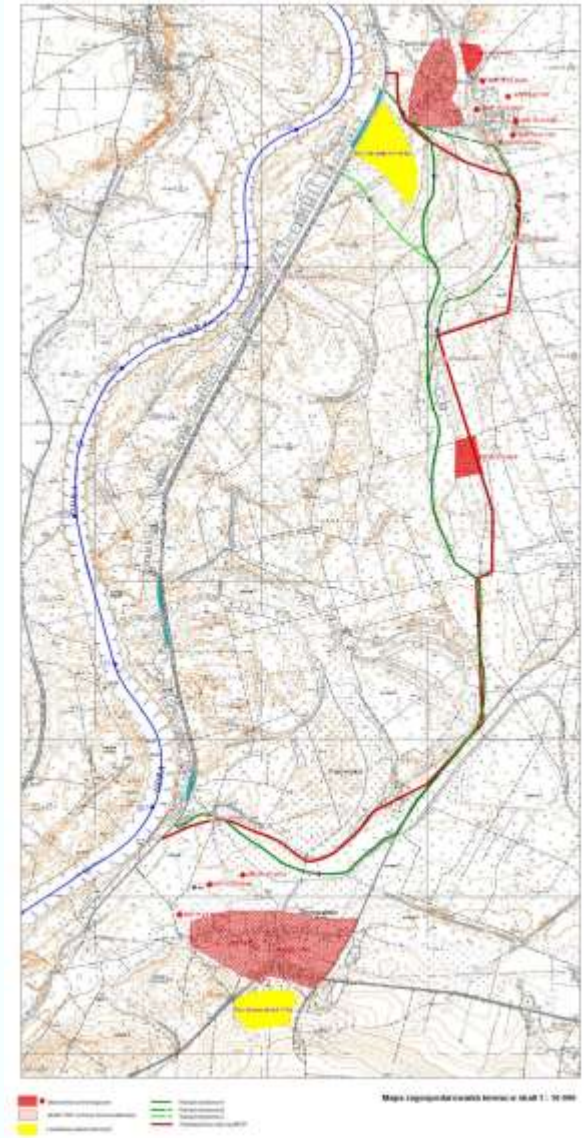
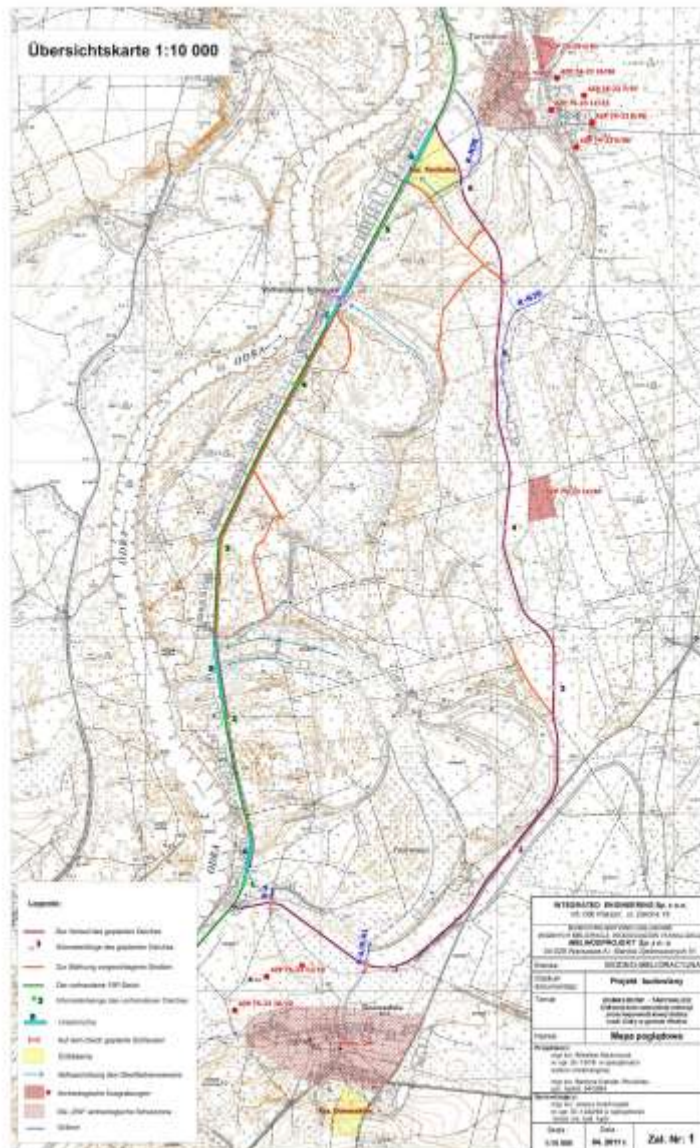
korzyści gospodarcze i przyrodnicze:

- nowy wał - **niższy** (na krawędzi terasy), **pewniejszy** (położenie za kompleksem leśnym), zapewniona **lepsza ochrona** miejscowości
- po odsunięciu obwałowania otwarty obszar zalewany i odwadniany w sposób naturalny bez żadnych technicznych środków
- odtworzone dogodne warunki dla regeneracji lasów łęgowych
- trwale odzyskana retencja przeciwpowodziowa na powierzchni ok. 600 ha

Warianty rozwiązań

„Drogę wytycza się idąc”

Projekt modelowy zainicjowany i zrealizowany dzięki współpracy - organizacje społeczne / administracja publiczna – praktyczne i dające się powielić rozwiązanie - z korzyścią dla ludzi i środowiska

Jak to zrobiliśmy ? Dlaczego to się udało ?:

Rada Projektu

Otwarta komunikacja

Modelowanie i wariantowanie rozwiązań

Konsultacje od idei do realizacji

Dostosowywanie/ wprowadzanie zmian

Wspólne przygotowanie projektu i aplikowanie o fundusze

Wynik: poprawa bezpieczeństwa powodziowego i poprawa jakości środowiska/ przywrócenie procesów przyrodniczych – poszerzenie międzywala i rewitalizacja ekosystemów nadrzecznych – uzyskanie 600 ha dodatkowej/ bezpiecznej retencji ppow. Wypracowanie modelu współpracy międzyinstytucjonalnej - łączenia ochrony przyrody i potrzeb regionu/ o ppow.

Domaszków – Tarchalice udane rozwiązanie dzięki współpracy

Rada Projektu
Spotkania z mieszkańcami
Wyjazdy studyjne
Warsztaty
Modele i warianty rozwiązań
Transparentność

Samorządy
Projektanci
Urzędnicy
Przyrodnicy

Czas na zmianę - czas na Odrę

Potrzeba odbudowy pozytywnego wizerunku Odry, która po katastrofie ekologicznej w 2022 niestety kojarzy się Polakom bardziej z zanieczyszczeniem i zniszczeniem niż z unikatową i bogatą przyrodniczo doliną i rzeką

Odra między Wrocławiem a Głogowem – bogata przyrodniczo dolina i unikatowa rzeka - odrzańskie łągi należą do najlepiej zachowanych w Europie

Zmiana/ wzmocnienie rozpoznawalności regionu

Inwestycje w zieloną i niebieską infrastrukturę.

Wsparcie i rozwój marki turystycznej, oferty i rozpoznawalności produktów regionalnych, oferty rekreacji i turystyki

Polityka i „gospodarka” vs oczekiwania i potrzeby społeczeństwa
Co dalej ?

Dziękuję za uwagę

Fot. Grzegorz Bobrowicz